

Život v harmónii s prírodou

Existuje známe príslovie indiánov z kmeňa Cree: „Až keď bude vyrúbaný posledný strom, otrávená posledná rieka, chytená posledná ryba, zistíte, že peniaze sa jesť nedajú.“ Určite by nikto z nás nechcel patriť ku generácii, ktorá potvrdí, že Indiáni z kmeňa Cree sa nemýlili.

Téma biologickej diverzity čoraz viac rezonuje na celosvetovej i národnej úrovni. Biologická diverzita alebo tiež biodiverzita je termín, ktorý pomenúva rozmanitosť života na Zemi a prírodné systémy, ktoré formuje. Je výsledkom miliárd rokov trvajúcej evolúcie ovplyvňovanej prírodnými procesmi a zvyšujúcim sa vplyvom ľudskej populácie. Vytvára sieť života, ktorého neoddeliteľnou súčasťou sme aj my, a od ktorej v plnej miere závisíme.

„V priebehu 20. storočia sa svetová populácia zvýšila 4-násobne, výroba 40-násobne, lov rýb 35-násobne, spotreba vody 9-násobne, emisie oxidu uhličitého 17-násobne a spotreba energií 16-násobne. Takto nemôžeme pokračovať.“

Janez Potočnik (komisár pre životné prostredie EÚ)

Celosvetová biodiverzita je vážne ohrozená. Dochádza k úbytku druhov, a to sto- až tisícnásobne rýchlejšie, než by sa ich počet znižoval za bežných okolností. Viac ako 1/3 sledovaných druhov hrozí vyhynutie a za posledných 50 rokov sa znehodnotilo približne 60 % ekosystémových služieb na Zemi. Túto stratu spôsobuje predovšetkým ľudská činnosť – zmeny vyvolané využívaním pôdy, nadmerným využívaním zdrojov, nevhodnými hospodárskymi postupmi, znečisťovaním životného prostredia a introdukciou inváznych druhov. To všetko má za následok fragmentáciu a znehodnocovanie biotopov a druhov. Čoraz väčšiu úlohu zohráva aj zmena klímy.

Väčšina ekosystémových služieb už nedokáže poskytovať optimálnu kvalitu a kvantitu základných služieb, ako sú opelenie plodín, čistý vzduch a voda, či kontrola záplav a erózie.

Naše prírodné bohatstvo ukryté pod zemou, jaskyňa Domica

Veľkolélsky ostrov

Foto: Michaela Mrázová

Pobrežný Národný park Jasmund v Nemecku

Rok 2010 sa stal jedným z míľnikov, kedy na 10. zasadnutí Konferencie zmluvných strán Dohovoru o biologickej diverzite v Nagoji, Japonsko (<http://www.cbd.int/cop10/>), jej účastníci prijali zásadné rozhodnutia. Vzhľadom na to, že sa do roku 2010 nepodarilo zmluvným stranám dohovoru zastaviť rýchly úbytok biodiverzity, výsledkom rokovaní bolo prijatie nového Strategického plánu na ochranu biodiverzity na obdobie 2011 – 2020 s víziou až do roku 2050. Tento dokument obsahuje päť strategických cieľov sformulovaných do 20 hlavných úloh, ktoré sú odrazom hlavných dôvodov úbytku biodiverzity, redukcie a tlakov na biodiverzitu, zachrany biodiverzity na všetkých jej úrovniach a zvýšenia benefitov, ktoré biodiverzita poskytuje.

„Môžeme finančne zachraňovať banky a našu ekonomiku, ale nie našu planétu.“

Janez Potočnik

Európska únia nadviazala na Strategický plán na ochranu biodiverzity tak, že 3. mája 2011 prijala prostredníctvom Európskej komisie Európsku stratégiu ochrany biodiverzity na obdobie do roku 2020. Snahou EÚ je čo najviac znížiť tlak na prírodu a ekosystémy, pričom EÚ chce aj naďalej zostať hlavným hráčom v boji proti čoraz rýchlejšiemu úbytku biologickej rozmanitosti na celom svete.

Budúcnosť ekosystémov nemožno zakladať len na ochrane siete chránených území (18 % povrchu EÚ). Potrebne je zaoberať sa aj zvyšnými 82 %. Preto je potrebné investovať do prírodného kapitálu, ktorý Európska komisia nazýva „zelenou infraštruktúrou“.

Súčasťou Európskej stratégie na ochranu biodiverzity je šesť prioritných úloh, ktoré sú komplexným vyjadrením predstavy Európskej komisie o záchrane ohrozených druhov a aktívnom zveľaďovaní prírodných zdrojov. Ide o implementáciu legislatívy EÚ týkajúcej sa ochrany biodiverzity v jej plnom rozsahu, lepšiu ochranu ekosystémov a zintenzívnenie využívania zelenej infraštruktúry, prijímanie takých opatrení v poľnohospodárstve a lesníctve, ktoré neohrozia existujúce druhy, zabezpečenie udržateľnosti zdrojov pre rybolov, prísnejšiu kontrolu inváznych druhov na území Európy a väčší príspevok EÚ na zabránenie úbytku biodiverzity v globálnom meradle (<http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/>).

Z odhadov Komisie vyplýva, že náklady na ochranu biodiverzity by sa v prípade ničnerobenia do roku 2050 vyšplhali do výšky 7 % globálneho HDP.

K týmto aktivitám sa pripája aj Slovenská republika ako člen EÚ, a to tým, že do konca roka 2011 Ministerstvo životného prostredia SR (www.minzp.sk) plánuje predstaviť Strategický plán na ochranu biodiverzity Slovenskej republiky zameraný na ochranu a trvalo udržateľné využívanie rozmanitosti všetkých foriem života. Dokument má pomôcť vyriešiť otázky zosúladenia európskych právnych predpisov v oblasti ochrany prírody s legislatívou SR a navrhnúť riešenia na rozumné využívanie lesov, pôdy a rybolovu.

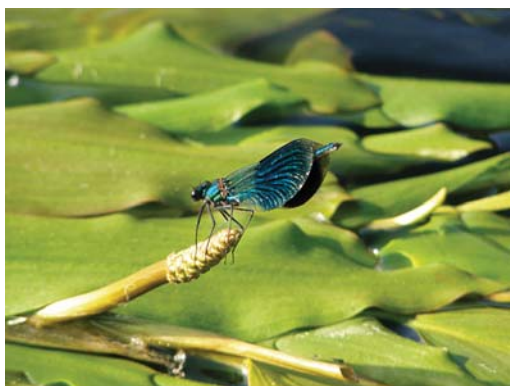

Foto: Viktória Ihringová

Obyvateľ Dunajských luhov

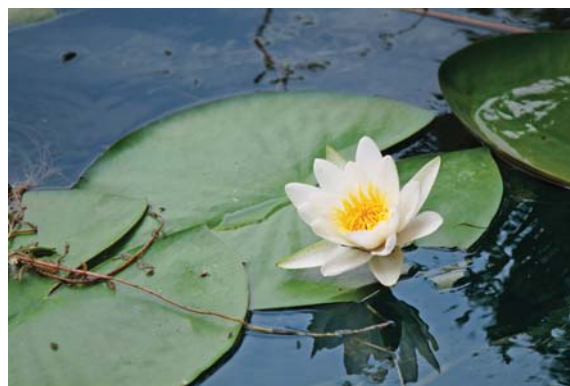

Foto: Michaela Mrázová

Krásy Čičovského mŕtveho ramena

Na zvýšenie ochrany biodiverzity by mali byť rôzne služby ekosystému prírody oceňované rovnako, akoby šlo o viditeľnú ekonomickú alebo spoločenskú činnosť.

K implementácii Strategického plánu na ochranu biodiverzity do roku 2020 má prispieť a podporiť ju aj OSN Dekáda biodiverzity 2011 – 2020 (<http://www.cbd.int/2011-2020/>). Dekáda sa nesie v duchu hesla *Život v harmónii s prírodou*. Kombinácia foriem života a ich vzájomných interakcií a ich interakcií so zvyškom prírodného prostredia robí zo Zeme unikátne miesto pre život ľudí. Biodiverzita poskytuje veľké množstvo tovarov a služieb, ktoré podporujú a umožňujú náš život. Naše osobné zdravie a zdravie ľudskej spoločnosti po stránke sociálnej i ekonomickej závisí od neustáleho poskytovania rozličných ekologických služieb, ktoré by bolo extrémne nákladné, ba až nemožné nahradiť. Tieto služby, ktoré nám poskytuje príroda, sú natoľko rozmanité, až sú takmer neobmedzené. Tovary a služby, ktoré poskytujú ekosystémy, zahŕňajú napríklad poskytovanie jedla, palív a prírodných vlákien, zaškoľovanie stavebných materiálov, čistenie vody a ovzdušia,

Biodiverzita lesa – živý poklad Zeme

Témou Medzinárodného dňa biologickej diverzity (MDB, 22. máj) v 2011 bola biodiverzita lesa, <http://www.cbd.int/idb/2011/>, <http://www.cbd.int/idb/2011/celebrations/>. V roku 2011 sa MDB stal súčasťou Medzinárodného roka lesov 2011.

Ustanovenie MDB 2011 na tému lesov poskytlo zmluvným stranám Dohovoru o biologickej diverzite a tým, ktorí sa zaoberajú lesmi, príležitosť zvýšiť povedomie o tejto téme a zintenzívniť praktické kroky. Lesy sa skladajú z niekoľkých najdynamickejších ekosystémov na našej planéte. Predstavujú skvelé útočisko pre množstvo vtákov, zvierat a rastlín. Lesy sú základňou pre viac než 5 000 produktov, od aromatických olejov získavaných z listov stromov až po rastlinné liečivá, palív, potraviny, nábytku a odevov. Preventívne zabraňujú erózií pôdy a pomáhajú regulovať klímu, produkujú čistú vodu, inšpirujú nás v umení, výskume a náboženstve. V neposlednom rade sú nevyhnutné na prežitie a prosperitu ľudí, všetkých nás 7 miliárd obyvateľov Zeme.

Medzinárodný rok lesov 2011 vyhlásila OSN rezolúciou č. 61/196 z 20. novembra 2006 s cieľom zvýšiť povedomie a posilniť trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov, ochranu prírody a rozvoj všetkých typov lesov tak, aby mohli byť využívané aj budúcimi generáciami. Táto iniciatíva predstavuje jedinečnú výzvu poskytnúť verejnosti odborné informácie o lesoch a lesníctve v celosvetovom meradle, zdôrazniť prepojenie človeka s lesom a vyzdvihnúť úlohu človeka pri ochrane, zveľaďovaní a racionálnom využívaní lesov (www.roklesov.sk, <http://www.un.org/en/events/iyof2011/>).

detoxikáciu a rozklad odpadu, stabilizáciu a reguláciu klímy Zeme, reguláciu povodní, období sucha, teplotných extrémov a sily vetra, kontrolu škodcov a chorôb, kultúrne a estetické prínosy, schopnosť adaptovať sa na klímu, opelenie rastlín vrátane mnohých kultúrnych plodín.

„Náklady na ochranu prírody prinášajú významné výhody spoločnosti a ekonomike,“ konštatuje sa v iniciatíve UNEP *Ekonomika ekosystémov a biodiverzity*, 2009, (TEEB, www.teebweb.org), v ktorej sa zdôrazňuje, že ničenie prírody a priame ekonomické vplyvy sa systematicky podceňujú, a že oceňovanie ekosystémov má „ekonomický zmysel“, preto vyzvali medzinárodné politiky, aby investovali do riadenia a obnovy ekosystémov, ktoré majú z ekonomického hľadiska hodnotu kapitálu.

Ekosystémové služby umožňujú naplniť všetky ľudské potreby. Majú svoju ekonomickú hodnotu, ktorú možno vyčíslieť. Dnešnému človeku žijúcemu v podmienkach trhovej ekonomiky to pomáha uvedomiť si hodnotu prírody a služieb, ktoré poskytuje. Hodnota úbytku týchto služieb v celosvetovom meradle predstavuje v súčasnosti len v prípade suchozemských ekosystémov 50 mld. eur ročne.

Biodiverzita a zachovanie ekosystémov ponúkajú nové obchodné príležitosti, napríklad v podobe rozvoja ekologických výrobkov a služieb.

Akou cestou by sme sa mali uberať v budúcnosti, aby náš život bol naozaj v harmónii s prírodou? Výhodiskom z dnešnej situácie je v prvom rade efektívna komunikácia a spolupráca všetkých zainteresovaných jednotlivcov a skupín, vrátane podnikateľov, politikov a vládnych činiteľov jednotlivých krajín. Výsledkom by malo byť hľadanie kompromisov, ktoré zabezpečia rozvoj ľudskej spoločnosti a zároveň aj ochranu biodiverzity ako celku. Život človeka na Zemi predstavuje len zlomok času v porovnaní s vekom našej planéty. Každý z nás by mal neustále myslieť na to, že aj budúce generácie, ktoré prídu po nás, majú právo na kvalitný život.

Ing. Michaela Mrázová
Štátna ochrana prírody SR

Pojplie

Foto: Michaela Mrázová